

Загорулько Марина Олександрівна

викладач кафедри іноземних мов

Київського національного університету

технологій та дизайну (м. Київ)

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ВПРАВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Проблема створення системи вправ є однією з найактуальніших у практичному аспекті та найбільш складною в теоретичному плані. Це підтверджують праці таких учених, як: В. Бухбіндер, Н. Гез, С. Захарова, Ю. Скляренко, С. Шатілов та ін. За останні роки з'явилася низка праць, автори яких розробляли види вправ для навчання перекладу як спеціальності. Так, В. Комісаров розрізняє доперекладацькі та перекладацькі вправи для навчання писемного та усного перекладу; Л. Латишев виокремлює вправи для навчання перекладу: доперекладацькі, змішані, перекладацькі; Т. Ганічева виділяє вправи для навчання усного послідовного перекладу та перекладу з аркуша: підготовчі, операційні, цілісні; Т. Пасічник класифікує вправи для навчання писемного двостороннього перекладу комерційних листів: вправи на формування навичок і вмінь та вправи, націлені на вдосконалення вказаних вище умінь.

Система вправ, призначена для формування відповідної компетенції, одним із найголовніших компонентів будь-якої методики. Незаперечним є той факт, що адекватна система вправ сприяла б підвищенню ефективності процесу формування фахової компетенції майбутніх перекладачів [7].

Уміння та навички перекладу формуються на основі використання спеціально підібраних навчальних матеріалів. Крім навчальних текстів, до них належать перекладацькі вправи, тобто «такі структурні одиниці методичної організації матеріалу вторинного порядку, які забезпечують предметні дії з цим

матеріалом і формування на їх основі розумових дій» [2]. Вчені трактують поняття вправа по-різному.

Вправа – це спеціальне завдання, що виконується для набуття певних навичок або закріплення наявних знань; розвиток певних якостей, навичок постійною, систематичною роботою [6].

Вправи – це планомірно організоване, свідомо осмислене багаторазове повторення певних дій і прийомів, які ускладнюються, з метою формування, закріплення та вдосконалення практичних навичок і вмінь учнів [8].

Таким чином, вправа – це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих дій з метою оволодіння ними або їх кращого засвоєння.

На думку С. Ніколаєвої та Є. Пассова, система вправ має забезпечити:

- 1) підбір необхідних вправ, що відповідають характеру певної навички або вміння;
- 2) визначення необхідної послідовності вправ;
- 3) розташування навчального матеріалу та співвідношення його компонентів;
- 4) систематичність/регулярність виконання певних вправ;
- 5) взаємозв'язок різних видів мовленнєвої діяльності [4].

В. Комісаров поділяє вправи на доперекладацькі та перекладацькі. Метою доперекладацьких вправ є створення умов для успішного здійснення процесу перекладу. Основними вправами цього типу є зіставлення паралельних текстів мовою оригіналу та мовою перекладу з метою виявлення розбіжностей, відповіді на запитання до тексту, що перевіряють глибину розуміння й наявність необхідних фонових знань тощо [3].

Перекладацькі вправи дослідник поділяє на:

1) мовні, що розвивають уміння вирішувати перекладацькі завдання, пов'язані з особливостями семантики одиниць і структур мови оригіналу та мови перекладу;

2) операційні, що допомагають відпрацьовувати вміння використовувати різні способи та прийоми перекладу;

3) комунікативні, що формують уміння успішно виконувати необхідні дії на різних етапах перекладу.

Мовні вправи дослідник класифікує [3] за характером мовних одиниць на лексичні, фразеологічні, граматичні та стилістичні. Особливу увагу автор звертає на лексичні вправи. Граматичні проблеми перекладу зумовлюють потребу у вправах на подолання труднощів, пов'язаних як із формами та структурами мови оригіналу, що мають відповідники в мові перекладу, так і з безеквівалентними формами та структурами. За наявності граматичних відповідників студенти повинні оволодіти вмінням обирати правильну граматичну форму в перекладі, враховуючи її семантичні та стилістичні функції, а також її взаємодію з її лексичним наповненням; використання паралельних структур у мові перекладу може ускладнюватися необхідністю використовувати синтаксичні трансформації, змінювати порядок слів, роз'єднувати та об'єднувати речення під час перекладу. Вправляння у вмінні долати перекладацькі труднощі, пов'язані з безеквівалентними явищами у тексті оригіналу, вчить студентів визначати значущість граматичного явища для формування змісту висловлювання, передавати в перекладі ці значення, коли вони важливі для загального змісту, вирішувати завдання вибору відповідників для таких специфічних структур, як, наприклад, абсолютні та каузативні конструкції в англійській мові.

Операційні вправи В. Комісаров поділяє на чотири групи. Перша група вправ спрямована на ідентифікацію методу чи прийому, застосованого у виконаних перекладах. При виконанні вправ другої групи студенти мають не

тільки визначити використаний прийом, але й оцінити доцільність його застосування. У третій групі вправ студентам ставлять завдання застосувати під час перекладу певний прийом, навіть якщо висловлювання в оригіналі можна перекласти й іншим способом. Четверта група операційних вправ призначена для формування вміння обирати та застосовувати прийом перекладу, що найбільше підходить для перекладу конкретного висловлювання.

Комунікативні вправи В. Комісаров поділяє також на чотири групи. Вправи першої групи спрямовані на виконання студентами різноманітних дій з одиницям мови оригіналу та мови перекладу різного рівня. Так, у сфері граматики можна запропонувати студентам зіставити різні способи вираження в мові перекладу та мові оригіналу однакових граматичних категорій (час, рід тощо). Друга група вправ спрямована на визначення та обговорення тими, хто навчається перекладацьких труднощів, що містять запропоновані тексти. Наприклад, доцільно обговорити особливі проблеми, що виникають у зв'язку з наявністю в тексті оригіналу специфічних лексичних, граматичних або стилістичних явищ. Третя група вправ передбачає різноманітні маніпуляції з текстами оригіналу та перекладу. Завданням може бути скласти план змісту оригіналу, сформулювати головну ідею твору тощо. Наступну групу вправ становлять завдання на переклад різними способами одного й того самого тексту залежно від поставленої мети перекладу й типу рецептора. Слід одразу відзначити, що запропонована система вправ передбачає розвиток навичок і вмінь письмового перекладу [5].

І. Алексєєва [1] виділяє типи вправ відповідно до етапів навчання: підготовчий (інтенсивне вивчення іноземної мови) та основний (комплексний тренінг усного перекладу). Дослідниця пропонує низку вправ (серед яких нам не вдалося знайти ті, що присвячено формуванню граматичних навичок у цілому, не кажучи вже про навички вживання артиклів у перекладі) та підтримує використання доперекладацького аналізу навіть в усному перекладі.

Система вправ для формування перекладацької компетентності, за Л. Черноватим, включає три типи підсистем: А – підготовчі вправи, Б – вправи для формування навичок перекладу, В – вправи для включення сформованих навичок до структури перекладацьких умінь. Кожна підсистема містить групи вправ: для подолання лексичних, граматичних, жанрово-стилістичних труднощів; для розвитку навичок перекладу реалій, назв, іншомовних слів; для розвитку навичок вживання перекладацьких трансформацій; для розвитку механізму вибору еквівалентів; для розвитку навичок переключення з одного коду на інший – диктант-переклад. Таким чином, для навчання письмового перекладу, на думку дослідника, доцільно застосовувати такі вправи: на еквівалентний (повний) письмовий переклад і на гетеровалентний (частковий) переклад. Л. М. Черноватий зазначає, що вправи мають відповідати вимогам системності, тобто в межах відносно завершеного відрізка навчання мати чітку структуру, забезпечуючи формування навичок і їх включення до складу перекладацьких умінь [7, с. 152].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева И. С. Профессиональное обучение переводчика : учеб. пособ. по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей / И. С. Алексеева. – Санкт-Петербург : Институт иностранных языков, 2000. – 192 с.
2. Бим И. Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного учебника / И. Л. Бим. – Москва : Русский язык, 1977. – 288 с.
3. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособ. / В. Н. Комиссаров. – Москва : ЭТС, 2004. – 424 с.

4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / [кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – 2-ге вид., випр. і перероб. – Київ : Ленвіт, 2002. – 328 с.

5. Ольховська А. С. Проблеми вправ для формування граматичного компоненту перекладацької компетенції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2010/Fil_3_2010/10oaskpk.pdf.

6. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень [уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. – Київ : Довіра, 2006. – 789 с.

7. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

8. Ягупов В. В. Педагогіка. Практичні методи навчання: вправи. Види вправ, методика виконання вправ [Електронний ресурс] / В. В. Ягупов. – Режим доступу: http://eduknigi.com/ped_view.php?id=191.